

Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Манжули Андрія Анатолійовича на дисертаційне дослідження Лукавенка Юрія Петровича на тему «Підвищення інституціональної спроможності місцевих органів влади», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування

Ступінь актуальності обраної теми дослідження

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена низкою важливих соціально-економічних та політичних процесів, які відбуваються в Україні та інших країнах, що перебувають на шляху до поглибленої демократизації та децентралізації управління. За умов постійних змін у політичному ландшафті та вимог до сучасної системи управління, місцеві органи влади стають все більш важливими суб'єктами в реалізації державної політики. Враховуючи, що інституціональна спроможність органів місцевої влади безпосередньо впливає на ефективність управлінських процесів, здатність до прийняття обґрунтованих рішень та здійснення реформ, дослідження цього питання набуває особливої важливості.

У рамках реформи децентралізації в Україні, однією з основних цілей є створення ефективних та дієвих органів місцевого самоврядування, здатних реалізувати на місцях державну політику в інтересах громад. Однак, не всі місцеві органи влади мають необхідний потенціал для виконання цих функцій. Підвищення інституціональної спроможності місцевих органів влади передбачає зміцнення їхнього адміністративного потенціалу, підвищення ефективності взаємодії з іншими рівнями влади та забезпечення належних умов для управлінських процесів на місцях. Зростаючі вимоги до прозорості, ефективності та підзвітності місцевої влади, а також значне посилення її фінансової та управлінської автономії, ставлять перед наукою завдання вивчити механізми та інструменти підвищення інституціональної спроможності органів місцевого самоврядування, що зумовлює необхідність наукового осмислення цього питання.

Тема роботи. Тема роботи «Підвищення інституціональної спроможності місцевих органів влади» є актуальною, відповідає змісту дисертаційного дослідження, послідовно та логічно розкрита.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення теорії державного управління та напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених з питань розвитку інституціональної спроможності місцевих органів влади тощо. Автором використано методи системного аналізу, сходження від абстрактного до конкретного, моделювання, синтезу й абстрагування, порівняння, вибірки й опису, групування, логічного узагальнення. В цілому сукупність методів, що застосував автор, цілком забезпечує реалізацію поставлених задач.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові результати дисертаційної роботи є належним чином обґрунтованими й підтвердженими участю автора в їх апробації. Зокрема, основні теоретичні положення, висновки та рекомендації за темою дисертаційного дослідження викладені у 5 наукових працях, з яких: 3 статті – у наукових фахових виданнях, 2 – тези доповідей у матеріалах у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій.

Наукова новизна результатів дослідження

Згідно тексту дисертації, практичні та теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи належним чином обґрунтовані і можуть бути реалізовані в процесі у практичній діяльності органів місцевої влади під час формування стратегій їх розвитку, у подальших наукових дослідженнях професійної діяльності в органах місцевої влади та її інституціонального розвитку, у навчальному процесі при підготовці магістрів публічного управління; при написанні підручників, навчальних посібників, довідкової та методичної літератури, монографій з проблем інституціоналізації місцевої влади та спроможності її органів., що висвітлює наукову і прикладну значущість цієї роботи.

Автором вперше розроблено комплекс взаємопідтримуючих концептуальних положень щодо підвищення інституціональної спроможності місцевих органів влади в Україні в умовах воєнного стану, який ґрунтується на досвіді ефективної діяльності органів місцевої влади розвинених демократій світу, концепції сервісної держави та інтегрованому підході до управлінських процесів із врахуванням мінімізації трансформаційних витрат. Для реалізації цих положень запропоновано інструменти оцінки інституціональної спроможності, які включають авторські методико-технологічні моделі та набір показників об'єктивного та суб'єктивного характеру.

Науково значущими є удосконалення автором;

- матриці характеристик інституціоналізації місцевої влади в Україні, координати якої відображають перелік критично важливих характеристик та орієнтирів цього інституту, що розкривають зміст його основних функцій, визначених через призму сервісної філософії;

- понятійно-категоріального апарату інституціональної спроможності місцевих органів влади, зокрема уточнено терміни «інституціональна спроможність», «управління розвитком інституціональної спроможності», «трансакційні витрати».

Окрім того, запропоновано нові підходи до управління поведінкою суб'єктів місцевої влади України, зокрема визначено специфіку трансформації соціальних практик органів місцевої влади стосовно надання публічних послуг. Поглиблено інтерпретацію інституціонального розвитку місцевої влади в Україні, зокрема уточнено уявлення про процес інституціональних змін, орієнтованих на підвищення ефективності через зниження трансформаційних витрат, з урахуванням характеристик самого інституту місцевої влади як організації.

Загалом, положення наукової новизни є належним чином обґрунтованими.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 203 сторінки. Список використаних джерел налічує 322 найменування. Підрозділи дисертації є достатньо рівномірними за обсягами. Матеріал дисертації є логічно викладеним та містить належну кількість теоретичних обґрунтувань і прикладних досліджень.

Перший розділ дисертації присвячений теоретичним засадам дослідження інституціональної спроможності місцевої влади в Україні, зокрема, аналізуються основні проблеми функціонування та розвитку місцевої влади в контексті державно-управлінського дискурсу, розглядаються фактори, що впливають на ефективність місцевого самоврядування, а також виклики, що стоять перед органами місцевої влади, інституціональні аспекти функціонування місцевої влади в умовах децентралізації, оцінюються зміни, спричинені реформою децентралізації, та їх вплив на органи місцевого самоврядування, надається авторська інтерпретація інституціональної спроможності місцевих органів влади, а також її вплив на ефективність управління на місцевому рівні.

Другий розділ присвячений оцінюванню рівня та детермінант інституціональної спроможності місцевих органів влади, розглядаються теоретичні основи інституціональної спроможності, зокрема методологія її оцінки та фактори, що впливають на ефективність місцевої влади, досліджуються об'єктивні і суб'єктивні показники інституціональної спроможності, перші з яких включають фінансові, кадрові та інфраструктурні характеристики, а другі – оцінку громадянами якості публічних послуг і довіри до місцевої влади. Крім того досліджується задоволеність громадян якістю публічних послуг як важливий суб'єктивний показник для оцінки ефективності місцевої влади.

В третьому розділі розглядаються напрямки удосконалення розвитку інституціональної спроможності місцевих органів влади, в тому числі шляхом

імплементатії зарубіжного досвіду, зокрема, досліджуються підходи до управління розвитком інституціональної спроможності місцевих органів влади, проводиться оцінка організаційному виміру інституціональної спроможності місцевих органів влади, оцінюються різні моделі організації роботи органів місцевого самоврядування, а також фактори, що впливають на їх ефективність і здатність до реагування на виклики, та розроблено модель розвитку інституціональної спроможності місцевих органів влади в Україні і надано конкретні рекомендації з покращення інституціональної спроможності та адаптації успішного міжнародного досвіду.

Зміст роботи є достатнім і логічно викладеним та тісно пов'язаний з поставленими завданнями, науковою новизною та авторськими висновками. Автор, як зазначалося вище, використовує адекватні методи дослідження, які цілком забезпечують реалізацію поставлених задач.

Анотації в достатній мірі відображають основний зміст роботи. Автор дисертації є коректним у використанні цитувань. Дисертація містить графічні матеріали та таблиці, де якісно візуалізовано результати проведеного дослідження.

Окремі дискусійні питання.

Попри високий науковий рівень виконаної роботи дисертаційна робота не позбавлена окремих дискусійних положень. Найбільш суттєві є такими:

1. В цілому робота логічно структурована, мета роботи, завдання, положення наукової новизна в цілому узгоджені за змістом, проте в дисертації належним чином не відображено, що «місцеві органи влади» поділяються на органи місцевого самоврядування, місцеві органи виконавчої влади (місцеві державні адміністрації та територіальні підрозділи міністерств та відомств) та спільні структури і координаційні органи (асоціації органів місцевого самоврядування, регіональні координаційні ради, офіси розвитку громад), які мають різну інституційну природу та законодавчо визначені повноваження, що напряму впливає на формування їх інституціональної спроможності, а

тому в дисертаційному дослідженні слід було б окремо розглядати ці групи органів місцевої влади.

2. Автором обґрунтовано низку важливих концептуальних і методологічних підходів до підвищення інституціональної спроможності місцевих органів влади, зокрема, розроблено модель підвищення інституціональної спроможності місцевих органів влади, яка базується на кількох основних чинниках: управлінні процедурами, управлінні реформуванням та управлінні персоналом, запропоновано власні моделі оцінювання та класифікаційні схеми. Проте, практична перевірка запропонованих теоретичних конструкцій не є достатньо повною. Було б доцільним залучити глибший аналіз конкретних прикладів діяльності місцевих органів влади (наприклад, окремих територіальних громад), що дозволило б підтвердити життєздатність та практичну корисність теоретичних напрацювань.

3. В роботі активно використовуються такі комплексні поняття, як «інституціональна спроможність», «трансформаційні витрати», «людиноцентричність», «інституціональний розвиток», однак у деяких випадках відсутні достатньо чіткі авторські дефініції цих понять або не представлено їх співвідношення з уже наявними в науковій літературі дефініціями інших дослідників, що призводить до необхідності додаткового вивчення напрацювань інших дослідників в даній предметній області та створює труднощі у сприйнятті матеріалу дисертації.

4. Наведене в дисертації оцінювання інституціональної спроможності місцевих органів влади здійснюється, зокрема, на основі суб'єктивних показників, таких як задоволеність громадян. Це відповідає сучасним світовим тенденціям, проте повноцінна аналітична картина потребує також широкого використання об'єктивних даних, які є чітко вимірюваними – фінансових, адміністративних, кадрових показників тощо. Такий баланс сприяв би більш комплексному розумінню реального стану інституціональної спроможності місцевих органів влади.

Вищезазначені зауваження мають дискусійний характер або є редакційного характеру і не зменшують наукової значущості дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи науково обґрунтовані і мають теоретичне та практичне значення для розвитку наукової галузі публічного управління, зазначені неточності й дискусійні положення не знижують наукової цінності даної та цілісності дисертаційної роботи.

В цілому, дисертація Лукавенка Юрія Петровича на тему «Підвищення інституціональної спроможності місцевих органів влади» може бути визнаною такою, що відповідає за своїм змістом та сукупністю отриманих наукових результатів вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступня доктора філософії» (Постанова КМУ № 44 від 12.01.2022 року) та вимогам щодо оформлення дисертацій (наказ МОН № 40 від 12.01.2017 року), а її автор – Лукавенко Юрій Петрович – заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка **Андрій МАНЖУЛА**

Підпис Андрія МАНЖУЛИ засвідчую
Проректор з наукової роботи
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
доктор психологічних наук, професор

Лілія КЛОЧЕК